

אוסיף מנדלשטם

6 סונטות

מרוסית: רונן סוניס

אוסיף מנדלשטם (1891-1938) היה מגרולי המשוררים האקמאיסטים של תור הכסף הרוסי, ואולי הקוסמופוליטי שבהם. הסונטה היתה עבור מנדלשטם תמיד קול "זר": קולו של פרנצ'סקו פטררקה, שמנדלשטם תרגם-עיבד ארבע מן הסונטות שלו (תרגומיהם לעברית של התרגומים-עיבודים הרוסיים הללו מופיעים להלן); קולו של המשורר הגרמני כריסטיאן קלייסט, שמן הסונטה שהקדיש לו מנדלשטם צמח מאוחר יותר השיר "אל השפה הגרמנית" (ראו תרגום לקטע משיר זה והתייחסות נרחבת אליו בתוך המסה "על השקיפות" המופיעה בגיליון זה); קולו של הסימבוליסט הרוסי פיודור טיוצ'ב, ששיר אחד משלו הביא את מנדלשטם לכתוב שלוש סונטות כתשובה (אחת מהן היא הסונטה "ההלך", שתרגומה מופיע כאן); קולה החדגוני של תיבת נגינה, הזר לנורד המנדלשטמי עד כדי כך, שאפילו צרימתה של האבן המשחזת עדיפה ממנו (בסונטה "תיבת הנגינה", שתרגומה מופיע כאן); קול השעון בחדרו של חולה, בסונטה ללא כותרת שכתב מנדלשטם על מחלתו; שאונם של אוהדי הספורט באוקספורד ובקיימברידג' בסונטה "ספורט"; לחש הרכילות בסונטה ההיתולית "מריה". בסך הכול כתב מנדלשטם שתיים-עשרה סונטות (שש מהן מופיעות פה). הסונטה היא אפוא אירוע חריג למדי בשירת מנדלשטם, וזאת על אף נטייתו המושבעת של מודרניסט זה לצורות ולתמטיקות קלסיות. אך אולי דווקא ריבוי הקולות הזרים האלה מעיד על ייחודה של שירת מנדלשטם - שירה שתרכותה של אירופה הלא-רוסית היא נשמת אפה.

תיבת הנגינה*

ההלך

למ"ל לוזינסקי

תבת הנגינה, יללת
של אריות, קשקוש בטל -
קולך כרוח מקללת
את מסתרי הסתו טלטל...

אני מרגיש מורא לא מנצח
בנוכחות פסגות מסתוריות.
בסנוניות שבמרום אשמח,
במעוף פעמוני הכנסיות!

כדי שזמר האולת
ירטיט לרגע ביב עצל,
את רגשתו המצלצלת
עטפי בשיר הערפל.

כהלך בן תקופות קרמוניות
אקשיב מעל תהום, על גשר מד,
לשלג הנצבר בתלוליות,
לנצח שבשעון האבן יד.

היום הזה כל כך תפיל!
להשראה אין כל תוחלת -
מוחי דואב, אגוד כצל.

אבל אני נודד בן עדנים
שגח מן הדפים הנושנים,
ובאמת בי התוגה תהם;

כעת הייתי מקבל
אבן משחזת כגואלת:
נודד - אהב להתגלגל.

אכן, יש מפולות במדרונים!
וכל נפשי עוטה פעמונים,
אך שיר לא יושיעני מתהום!

* הסוטה מושתתת כולה על שני חרוזים דומים, בדומה לנעימה המונוטונית של תיבת הנגינה.

סונטות בעקבות פטררקה

1

Valle che de' lamenti miei se' piena...

הנחל שתפח כלו מדמע
חיות ערניות, דגים אלמים
שבין גדות ירקרקות תחומים,
דרורי היער - יספרו גם המה;

העמק הרוחש סודות ושבע,
ופתולי משעול בעשבים,
האהב המקשיח רגבים
והסדקים שבמתלול הגבע:

הבלתי מערער זע במקומו,
ומתערער אני. ככתוף גרניט
נוצץ יגון בקו חרויות עבר,

שם אחפש הדר שפג, כמו
בו, שנחלץ מכסות נוצות זמנית,
מותיר גופו בעריסת עפר.

Quel rosignuol che sí soave piagne...

זמיר יתום - כיצד הוא משבח
מתים עוטי נוצה בליל ספיר,
ומגבעה ופיר קולו קופח,
מתידך את דומית הכפר בשיר,

וכל הליל טורח וקורח
ומלוה, גלמוד וכה מריר -
אותי, אותי! ורשתותיו מותח,
זעת אלה גונעת לי מזכיר.

עטרת ססגונית, קשתית של פחד!
אתר עיניה הצופות באתר
ינום בעריסה סומה - בור שחת.

קבלת את שבקשת, טוהה קשתת,
"הדר תבל לא ימשך רב יתר
מגיד עפעף" - תאמר נפשי, גונחת.

Or che 'l ciel e la terra e 'l vento tace...

בְּהִרְדָּם תִּבְל, בְּגֹועַ לְהֵט,
 בְּשִׁעַל כָּל חַי נָח רִגַע שֶׁל בְּרַבּוּר,
 וְלִיל סוֹכֵב עִם מַקְלְעוֹת שֶׁל נוֹר
 וְלִזְפוּיר עֲצַמַת הַיָּם נִכְנַעַת -

אָחוּשׁ, אָבְעֵר, אָבְכָה - הִיא לֹא שׁוֹמְעַת,
 אַחַת, קְרוּבָה עַד כִּי הֵלֵב נִכְמָר,
 וְכָל הַלִּיל בָּלוּ עַל הַמְשָׁמֵר
 כְּלָה נוֹשְׁמַת רֵן רְחוּק מַגְעַת.

לְמַעַיִן אַחַר מִי־אֱלֹה־טַעַם -
 הֲגַם אֲהוּבָתִי דוֹ־פְרָצוּפִית?
 תְּפִתִּית־נְפִתִית הִיא בְּאוֹתוֹ הָאֶפֶן...

לְתַמְהוּנִי, כָּל יוֹם כְּאֱלֹה פַעַם
 עָלִי לְשַׁקֵּעַ בְּמִיתָה סוֹפִית,
 וּתְקוּמָתִי כְמוֹהָ יוֹצֵאת־דָּפֵן.

I dí miei, più leggier che nessun cervo...

בְּרֵהָר חֲרַמְשֵׁי שֶׁל צְבִי, בִיעֵף
 חָלְפוּ יָמֵי חַיֵּי. יָדֵי חֲפִנָּה
 רַק אֶת אַפְרָה הַקָּר שֶׁל הָעֵדְנָה.
 אֲשֶׁרִי הִיָּה קָצֵר מְנִיד עֲפֵעֵף.

בְּזִכּוֹת חֲסֵדֵי פְתוּי יְהִיר, הַלֵּב
 בְּכוּף הַלֵּיל הַדֵּל יָדַע תְּנוּמוֹת,
 בְּאֲדָמָה חֲסֵרַת הָעֲצָמוֹת
 יְתוּר קְשִׁיּוֹת מִכֶּרֶת, גִּיד עָרֵב.

אֵךְ מָה שֶׁהֲתִקִּים בָּהּ רָגַע קֵל,
 שֶׁהֲתִפְרֹץ לְתַכְלֵת הַבוֹעֵרֶת,
 לְשִׁבוֹת וְאֵף לְפָצַע עוֹד יוֹכֵל.

קְמוּט מִצַּח אֲנַחֵשׁ: עַד מָה יִפְתָּה?
 לְאִי קֵהֵל שִׁיכֶת הִיא עֲתָה?
 בִּיצֵר סוּפֵת קַפְלִיָּה מִתְחַשְׁרֶת?